

SVOBODNÝ DUCH

32

Po nejdelší dobu lidské historie - nazývá se dobou prehistorickou - byla hodnota či nehodnota nějakého jednání odvozována z jeho následků: o jednání samém se přitom uvažovalo právě tak málo jako o jeho původu; bylo tomu přibližně tak, jako dodnes v Číně přesahuje nějaké vyznamenání nebo hanba z dítěte zpět na rodiče - tak vedla zpětně působící síla úspěchu nebo neúspěchu člověka k tomu, aby určité jednání považoval za dobré nebo za špatné. Nazvěme toto období předmorálním obdobím lidstva : imperativ "poznej sama sebe" nebyl tehdy ještě znám. V posledních deseti tisíciletích dospěl však člověk na několika rozsáhlých plochách Země krok za krokem tak daleko, že o hodnotě nějakého jednání nenechává rozhodovat následky, nýbrž jeho původ : to byla jako celek velká událost, výrazné vytříbení pohledu a měřítka, bezděký důsledek vlády aristokratických hodnot a víry v "původ", znak doby, již můžeme označit v užším smyslu za morální : je tak učiněn první pokus o sebepoznání. Místo následků původ : jaké obrácení perspektivy ! A zajisté obrácení dosažené teprve po dlouhém zápolení a kolísání ! Ovšem : vlády se tak zmocnila nová fatální pověra, zvláštní zúžení interpretace : původ jednání byl interpretován s naprostou určitostí jako původ z úmyslu ; lidé byli zajedno ve víře, že hodnota jednání je doložena hodnotou jeho úmyslu. Úmysl jako celý původ a celá prehistorie nějakého jednání : ve jménu tohoto předsudku se takřka až do nejnovější doby na Zemi morálně chválilo, káralo, soudilo i filosofovalo. - Nedošli jsme však dnes k tomu, že je nutno se ještě jednou odhodlat k obratu a základnímu přesunu hodnot, díky opětovnému lidskému zamyšlení nad sebou a sebeprohloubení - nestojíme snad na prahu doby, kterou by bylo třeba označit zprvu, negativně, jako mimomorální : dnes, kdy se alespoň mezi námi imoralisty šíří podezření, že právě v tom, co na jednání není úmyslné, tkví jeho rozhodující hodnota, a že veškerá jeho úmyslnost, vše, co z něho lze vidět, vědět, "uvědomit si", patří ještě k jeho povrchu a kůži - která, jako každá kůže, něco prozrazuje, ale mnohem více skrývá ? Zkrátka věříme, že úmysl je jen znakem a symptomem, který teprve vyžaduje výklad, navíc znakem, který znamená příliš mnoho, a tudíž sám o sobě téměř nic - že morálka v dosavadním smyslu, tedy morálka úmyslů, byla předsudkem, zbrklostí, jakousi předběžností, asi tak na úrovni astrologie a alchymie, avšak rozhodně něčím, co musí být překonáno. Překonání morálky, v určitém smyslu dokonce sebepřekonání morálky : to budiž jménem pro onu dlouhou skrytou práci, jež zůstala vyhrazena těm nejjemnějším a nejpoctivějším, i těm nejzlomyslnějším svědomím dneška, jako živoucím prubířským kamenům duše. -